

**Cüneyt KANAT ve Devrim BURÇAK, *Sorularla Haçlı Seferleri*,
Yeditepe Yayınevi, İstanbul, Kasım 2018, 319 Sayfa, ISBN:978-605-5200-29-9.**

Tunay KARAKÖK*
Yasin MERMER**

Eserin müelliflerinden biri olan Prof. Dr. Cüneyt KANAT Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans öğrenimini tamamlamıştır. Müteakiben Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde akademik kariyerine devam etmiş ve halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Diğer müellifimiz Devrim BURÇAK ise Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünde ve ardından Ege üniversitesi Tarih Bölümü'nde lisans öğrenimini tamamlamıştır. Halen Ege Üniversitesi Tarih bölümünde doktora eğitimini devam ettirmektedir.

Kitabın yazım gayesi müelliflerin diliyle özetle şu şekildedir; tarihte yaşanmış en geniş kapsamlı kolonizasyon hareketlerinden biri olan Haçlı Seferleri 19.yy.'dan itibaren batılı bilim insanları ve okurların büyük ilgisi çekmektedir. Dolayısıyla bu ilgi, konu ile alakalı kapsamlı bilimsel çalışmaları meydana getirmektedir. Lakin Haçlı Seferlerinin taraflarından olup, hatta sefer çağrılarının ana hedefini teşkil eden ve sonucuna belirleyen en büyük aktör olan Türk milleti ve akademik çevresinde henüz hak ettiği ilgiyi görmemektedir. Bu sebeple son yıllarda eski nazaran sayılarında artış olan çalışmalara katkı sağlamak ve milletimiz belleğinde Haçlı Seferleri gerçeklerine yer vermektir.

Eser yazım tekniği bakımından, hem genel okuyucu için akıcı bir üslupla kurgulanmış hem de Haçlı Seferleri konusunda çalışma yapan araştırmacıların, kitabın tamamını okumadan sadece ilgili bölümden sorularına cevap alabilecekleri biçimde soru cevap şeklinde tasnif edilmiştir. Kitap adından da anlaşılacağı üzere olayların belirlenen ana başlıklar altında hazırlanan birçok soru cevap ile açıklandığı bir biçimde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda kitap 'Neden Haçlı Seferleri', 'Haçlı Seferleri', 'Haçlı Seferlerine Toplu Bir Bakış' ve 'Haçlı Seferleri'nin Genel Sonuçları' olarak toplam dört ana başlık altında toplanmaktadır.

Neden Haçlı Seferleri başlıklı birinci bölümde genel olarak bu seferlere neden Haçlı Seferleri denildiği konusuna açıklık gerilmiştir. Müteakip sorularla da seferler öncesi Avrupa ve Müslümanların sosyo-ekonomik durumu, seferlere neden olan faktörler ve hedefi sorularına cevap verilmiştir. Bu bilgiler ışığında diğer sorular da ise sefere katılan savaşçı ve hacı adayı sayıları, sefere katılma şartları ile zikredilen hedefin neden Kudüs olduğu soruları cevaplanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, tkarakok@bartin.edu.tr / ORCID: 0000-0003-4028-2148

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, yasin40mermer@gmail.com / ORCID: 0000-0003-1132-2497

Haçlı Seferleri başlıklı ikinci bölümde ise sırası ile evvela sekiz seferin anlatıldığı ayrı ayrı sekiz alt başlık oluşturulmuştur. Daha sonra da her bir sefer, sırası ile yine soru cevap şeklinde ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. 1096-1099/1101 tarihinde gerçekleşen Birinci Haçlı Seferleri ile detaylı anlatıma başlanmıştır. Bu minvalde ilk olarak Kasım 1095'de toplanan Clermont konsilinde papa II.Urbanus tarafından yapılan sefer çağrısı ve papa tarafından görevlendirilen vaizler tarafından tüm Avrupa'da yapılan vaazlar anlatılmıştır. II.Urbanus'un yapmış olduğu sefer çağrısında yapmış olduğu konuşmada Müslümanlara karşı bu sefere çıkıldığından bahsederken kullandığı cümlede Müslümandan kastın Türkler olduğuna dikkat çekilmiştir. Devam eden sorularda sefer çağrısının Avrupa'da bulunduğu karşılıktan bahsedilmiş ve özellikle en etkili vaiz Pierre l'Ermite için ayrı bir başlık açılmıştır. Pierre l'Ermite'nin tamamına yakını kendisini takip eden yaklaşık on beş bin kişiden oluşan kitle ile başlattığı seferin Bizans tarafından karşılanması ve devamında Türkler tarafından uğratıldıkları ağır yenilgi anlatılmıştır.

Birinci Haçlı Seferi'ne katılanların belirtildiği başlıkta haçı kabul eden ve destek verenler sırasıyla aktarılmıştır. Haçı ilk kabul eden Toulouse kontu Raymond olmuştur. Ardından Vermandois dükü Hugue, Flandre kontu II.Robert, Normandia dükü Robert, Blois kontu Etienne, Aşağı Lorraine dükü Godefroi de Bouillon ile kardeşi Baudouin ve Eustache de haçı kabul ederek sefere iştirak etmiştir. Müteakip başlıklarda seferin güzergahı, Bizans'ın haçlı ordularına karşı izlediği tutum ve politika, Pierre l'Ermite komutasındaki ilk ordunun Türkler tarafından mağlup edilmesi, devamında gelen ana ordunun İznik'i Türklerin elinden alışı, ilk haçlı devleti Urfa Kontluğunun kuruluşu, ardından ikinci haçlı devleti olan Antakya Prinkepsliğinin kuruluşu detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Son bölümlerde ise 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ün haçlıların eline geçişi ve bölge halkına yapılan zulüm ve katliamlar aktarılmakta olup, genel olarak birinci haçlı seferinin sonuçlarına değinilmektedir.

Bir diğer alt başlık olan 1147-1148 İkinci Haçlı seferi konusu da bu çerçevede giriş, gelişme ve sonuç mantığı ile açıklanmıştır. Bu bağlamda daha önceki yöntemde olduğu gibi sefer çağrısı, sefer öncesi Avrupa ve Müslüman coğrafyasının durumu, sefere katılanlar ve bu seferde yapılan savaşlar sırasıyla ele alınmıştır. Bu başlık altında en geniş bölüm ise Birinci Haçlı Seferlerinin bir sonucu olarak Bizans ve Türkiye Selçuklularının izlediği politika ve savaş teknikleri hususunun açıklanmasına ayrılmıştır. Haçlılar asıl gayelerinin Bizans'a yardım etmek olmadığını daha birinci seferde açıkça ortaya koymuştu. Türkler ise kendi aralarında yaşadıkları çatışmaların bu yeni düşmana karşı koyabilmek için bitmesi gerektiğini ve yek vücut olmaları gerektiğini kısa sürede anlamıştır. Bu sebeple birinci sefer sırasında meydana gelen çatışmalarla düşmanını tanıyan ve birlik olan Türkler artık savaşın kazanan tarafı olmaya başlamıştır. Son olarak da ikinci seferin batı ve İslam dünyası açısından ortaya çıkan sonuçlar anlatılmıştır.

1189-1192 Üçüncü Haçlı Seferinin anlatıldığı üçüncü alt başlıkta iki sefer arasında batı ve İslam dünyasında yaşanan gelişmelere değinilmiştir. İkinci Haçlı Seferi ile başlayan Müslüman ordularının üstünlüğü bundan sonraki seferlerin başarısızlık ile sonuçlanmasına neden olmuştur. Zira iki sefer arasında tarihe damga vuran iki isim olan Nureddin Mahmut Zengi ve Selahattin Eyyubi gibi isimler Müslümanları komuta etmiştir. Zengiler haçlılara ağır darbeler indirmiş ve müteakiben Müslümanları bir bayrak altında toplamayı başaran Selahattin Eyyubi 2 Ekim 1187'de Kudüs'ü tekrar haçlıların elinden almıştır. Bu gelişme Avrupa'ya adeta bir bomba gibi düşmüş ve derhal Kudüs'ün tekrar Müslümanlardan alınması için yeni bir sefer çağrısı yapılmıştır. Lakin artık haçlıları tanıyan ve birlik olan Müslümanlar bu seferinde başarısızlıkla sonuçlanmasını sağlamışlardır. Son olarak da seferin sonuçlarına değinilmiştir.

1203-1204 Dördüncü Haçlı Seferinin anlatıldığı dördüncü alt başlıkta bir önceki tasnife uygun olarak iki sefer arasında yaşanan olaylara kısaca değinilmiştir. Ardından sefer

çağrısı, sefere katılanlar, sefer güzergahı ve hedefi anlatılmıştır. Bu bağlamda dördüncü sefer Kudüs'ün geri alınması için yapılmış olsa da yaşanan gelişmeler neticesinde bambaşka bir boyuta evrilmiş ve Bizans'ın işgali ile sonuçlanmıştır. Seferin Müslümanlara değil de Bizans'a çevrilmesindeki sebep haçlı ordularını gemilerle taşıyan Venediklerin alacaklarını temin edememesi olmuştur. Bu gelişme Haçlıların Bizans'ı işgal ederek bir Latin İmparatorluğu kurmaları ile sona ermiştir.

1218-1221 Beşinci Haçlı Seferi başlığında yine bir önceki yöntemle coğrafyada yaşanan gelişmelere değinilmiş ve sefer sırasında yaşanan gelişmeler anlatılmıştır. Bu sefer 1212 yılında yaşanan ve henüz on iki yaşındaki Etienne adındaki bir Fransız çocuğun Hz.İsa ile konuştuğunu ve Kudüs'ü çocukların kurtaracağını söylemesi üzerine başladı. Etienne birçok bölgede yapmış olduğu etkili vaazlar ile her kesimden binlerce çocuğu etkilemeyi başarmıştır. Çağrılarına cevap veren yaklaşık on iki bin çocukla Kudüs için yola çıkmış fakat çok az bir bölümü hariç tamamı ya yollarda ölmüş ya da esir olmuştur. Bu olaydan on altı yıl sonra beşinci sefer Mısır üzerine başladı. Mısır'ın önemli ticaret limanlarını ele geçirmek ilk hedefleriydi. İlk etapta Dimyat ve Şarımşah gibi limanları ele geçirseler de fazla tutunamayarak tekrar geri çekilmek zorunda kaldılar. Müteakiben 1221'de tamamen Mısır'dan ayrılarak sefere son verdiler.

1228-1229 Altıncı Haçlı Seferi başlığının en önemli olayı ise savaşmadan Kudüs'ün tekrar haçlıların eline geçmesidir. Beşinci sefere katılmayan II.Friedrich papanın kendisini ve ordusunu aforoz etmesine rağmen altıncı sefere başlamıştır. Aforoz edilmesine rağmen II.Friedrich'in bu sefere devam etmesindeki en önemli etken Mısır hakimi el-Kamil'in, kardeşi el-Muazzam'a karşı kendisini desteklemesi karşılığında Kudüs'ü teklif etmesidir. II.Friedrich 1228'de Kıbrıs ardından da süratle Akka'yı ele geçirdi ve Kudüs'e yöneldi. Bu zaman zarfında el-Muazzam'ın vefatı el-Kamil'in elini güçlendirdi ve Kudüs teklifini geri çekti. Fakat Harezmsah hükümdarı Celaledin Mengübert tehdidi el-Kamil'in tekrar II.Friedrich ile anlaşma yamasına neden oldu. Şubat 1229'da imzalanan anlaşma ile Kudüs savaşmadan tekrar haçlıların eline geçmiş oldu.

1248-1252 Yedinci Haçlı Seferi başlığı altında bölgede yaşanan gelişmelere bir de Moğol istilasının vermiş olduğu siyasi ve askeri gelişmeler eklenmiştir. Haçlılar, Eyyubiler, Selçuklular ve Moğol arasında sık sık yaşanan çatışmalar tarafların çıkarlarına uygun olan taraf ile anlaşma yapmasını gerektirmekteydi. Selçuklular ile Eyyubi çatışmaları esnasında Moğol tehlikesini bertaraf etmek için Alaeddin Keykubat Moğollara tabi olduğunu bildiriyordu. Buna karşılık Eyyubi liderleri kendi arasındaki çekişmelerden dolayı haçlılardan yardım talep ediyordu. Nitekim Eyyubi lideri Salih iç çekişmelerden başarı ile sıyrılarak Harezmliler askerlerin desteği ile 1243'te Kudüs'ü son ve kesin olarak haçlıların elinden geri aldı. Bu gelişmeler Avrupa'da yeni bir sefer zorunluluğu fikrini doğurdu. 1245 yılında Lyon'da toplanan konsilde papa IV.Innocentius yeni bir sefer çağrısı yaptı. Diğer yandan Moğol lideri Güyük'e elçiler göndererek ittifak arayışına girdiyse de bir anlaşmaya varamadı. IX.Louis bir İngiliz birliği ile 1248'de sefere başlayarak ilk olarak Kıbrıs'ı buradan hareketle de 1249'da Dimyat'ı ele geçirdi ve ardından Kahire'ye hareket etti. İlk etapta savaş haçlılar lehine ilerlerken Eyyubi veziri Fahreddin'in ölümü ve Turanşah'ın iktidarı ele geçirmesi haçlılar ağır bir mağlubiyet alarak Dimyat'ı teslim etmesi sonucunu doğurmuştur.

1270 yılında başlatılan son haçlı seferlerinin açıklandığı başlıkta ilk olarak son iki sefer arasında geçen sürede bölgede yaşanan gelişmeler anlatılmıştır. Bu hususta en büyük gelişme 1204 yılında haçlılar tarafından Konstantinopolis de kurulan Latin İmparatorluğunun yıkılarak, İznik'te bulunan Bizans hanedanlığının 1261'de şehri ele geçirerek Bizans İmparatorluğunu tekrar kurmasıdır. Aynı dönemin bir diğer etkili faktörü olan Moğolların bölgede yapmış olduğu yıkım ve kıyımlara değinilmiştir. Bölgede yükselen bir diğer güç olan

Memluklerin hızla ilerleyerek haçlıların elinden bulunan Antakya'yı 1268'de geri almasıdır. Memluklerin haçlı şehirlerine gerçekleştirdiği başarılı akınlar sekizinci haçlı seferlerinin temel dayanağı olmuştur. Bu sebeple Fransa kralı IX.Luis Moğol hükümdarı Abaka'nın yardım sözüyle 1267 de sefer hazırlıklarına başladı. Fakat sefer Kudüs'e değil Tunus üzerine yapılmış ve büyük bir yenilgi ile sona ermiştir.

Seferin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Memlukler savunma halinden çıkarak 1271'de tekrar taarruza geçmiştir. Memluk hükümdarı Baybars hızla tüm haçlı kale ve şehirlerine saldırarak birer birer ele geçirmiştir. Sırasıyla Safita, Hospitalier ve Akkar kalelerini fethetmiştir. Baybarsın 1277'de ölmesi üzerine Memluk tahtına geçen Kalavun'da fetihlere ara vermeden devam etmiştir. 1281'de Hıms yakınlarında Moğolları büyük bir bozguna uğratarak Moğol tehlikesini ortadan kaldırmıştır. Müteakiben sırasıyla Markab, Lazikiye, Markab ve Trablusu ele geçirmiştir. Kalavun'un 1290'da vefatı üzerine Memluk tahtına çıkan oğlu el-Şeref Halil fetihlere ara vermeden 1291 yılında haçlıların son kaleleri Sur ve Akka'yı fethederek yakın doğudaki haçlı hakimiyetine tamamen son vermiştir.

Haçlı Devletleri başlıklı üçüncü bölümde haçlı seferleri ile Anadolu ve yakın doğuda kurulan haçlı devletlerine değinilmiştir. Birinci haçlı seferinin ilk önemli başarısı olan ve Baudouin tarafından 1098 yılında kurulan Urfa haçlı krallığı 1144'te İmameddin Zengi tarafından fethedilmiştir. Haçlıların ikinci büyük başarısı ise 1098'de Bohemund tarafından Antakya'nın ele geçirilmesi ve Antakya Prinkepsliği kurulmasıdır. Antakya Prinkepsliği 1268 yılında Memlukler tarafından ortadan kaldırılıncaya kadar önemli bir aktör olarak varlığını sürdürmüştür. Haçlı seferlerine gerekçe gösterilen ve seferin en büyük hedefi Kudüs ise 1099'da haçlıların eline geçmiş ve Kudüs Krallığı Boullion tarafından kurulmuştur. Kudüs bu tarihten itibaren iki kez haçlılar ve Müslümanlar arasında el değiştirecektir. 1099'da haçlıların eline geçen Kudüs 1187'de Selahaddin Eyyubi tarafından tekrar Müslümanların eline geçmiştir. Fakat altıncı haçlı seferleri sırasında II.Friedrich ve Eyyubi hükümdarı el-Kamil arasında 1229'da imzalanan bir anlaşma ile Kudüs savaşmadan haçlılara teslim edildi. Eyyubi devletini ortadan kaldıran Memlukler 1244'te Kudüs'ü tekrar ve son kez fethetti. Son olarak da 1109'da haçlıların eline geçen Trablus, 1289'da Kalavun tarafından ortadan kaldırıldı.

Haçlı Seferleri'ne Tolu Bir Bakış başlıklı dördüncü bölümde haçlılar ve Müslümanlar arasında yaşanan çatışmaların yanı sıra kurulan ittifaklara değinilmiştir. Mamafih haçlıların kendi aralarında yaşanan çatışmalarda daha önceki bölümlerden alıntılar ile açıklanmıştır. Müslümanların ve haçlılar birbirlerinin savaş taktik ve teknikleri ile savaş araç gereçleriyle tanışmalarını sağlamıştır. Bu minvalde Anadolu ve yakın doğu Hristiyan ve Müslüman halkın seferlere bakış açısı ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Ayrıca seferlere katılarak yaşananları kaleme alan seyyahların notları ışığında yaşanan vahşet ve talanda bu bölümde anlatılmıştır.

Haçlı Seferleri'nin Genel Sonuçları başlıklı son bölümde seferlerin Bizans üzerindeki etkisi, Avrupa ve İslam dünyası açısından doğurduğu sonuçlar ve günümüze olan yansımaları kısaca özetlenmiştir.

Tarih yazma hususunda büyük eksikleri bulunduğu aşikâr olan Türk milletinin tarihinin araştırılmasında her daim diğer komşu milletlerin arşivlerine başvurmak icap etmektedir. Bu minvalde 200 yıl gibi uzun bir zaman diliminde cereyan eden Haçlı Seferleri konusunda da elde ettiğimiz bilgiler maalesef yine batılı devletlerin arşivlerinden çıkmaktadır. Bu bağlamda papalık ve Avrupa arşivi tarihimizle alakalı bizlere geniş ve zengin bir malumat sunmaktadır. Ayrıca tüm Avrupa'nın dahil olduğu haçlı seferlerinin karşısında yer alan milletlere bakıldığında yine baş aktör olarak Türkler ortaya çıkmaktadır. Tamda bu sebepten ela aldığımız Sorularla Haçlı Seferleri adlı kitap tarihimizde yer alan çok önemli bir hadisenin açıklanmasına katkı sağlamaktadır. Giriş bölümünde de bahsettiğimiz üzere kitap bu büyük hadiseye dikkat çekmekte ve milli belleğimizi kazanmamıza katkı sağlamak adına önemli bir

çalışmadır. Kurgusu ile baştan sona okunacak bir özelliği taşımakla birlikte aynı zamanda da araştırmacıların soru cevap şeklinde istedikleri konu hakkında bilgi alabileceği bir kaynak kitap mahiyetindedir.
